

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM JARAYONINI TASHKIL ETISHNING ZAMONAVIY YONDASHUVLARI

СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К ОРГАНИЗАЦИИ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОГО ПРОЦЕССА В ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ

MODERN APPROACHES TO ORGANIZING THE EDUCATIONAL PROCESS IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS.

UMAROVA SHAXNOZA MAXMUDJANOVNA.

Amaliy fanlar universiteti. Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori(PhD)

Annotatsiya. Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini zamonaviy talablar asosida tashkil etish masalalari tahlil qilingan. Ta'lim sifatini oshirishda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv metodlar, individual yondashuv va amaliyotga yo'naltirilgan ta'limning o'rni yoritilgan. Tadqiqot davomida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning talabalarning mustaqil fikrlashi, kasbiy kompetensiyasi hamda ta'lim samaradorligiga ta'siri o'rganildi. Natijalar innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qilishini ko'rsatdi.

Kalit so'zlar: oliy ta'lim, innovatsion texnologiyalar, pedagogik metodlar, interaktiv ta'lim, ta'lim sifati, kompetensiya.

Аннотация. В данной статье рассматриваются современные подходы к организации образовательного процесса в высших учебных заведениях. Освещается роль инновационных педагогических технологий, интерактивных методов, индивидуального подхода и практико-ориентированного обучения в повышении качества образования. В ходе исследования изучено влияние современных педагогических подходов на развитие самостоятельного мышления, профессиональной компетентности студентов и эффективности обучения. Результаты показали, что использование инновационных технологий и интерактивных методов способствует повышению качества образования.

Ключевые слова: высшее образование, инновационные технологии, педагогические методы, интерактивное обучение, качество образования, компетенция.

Abstract. This article examines modern approaches to organizing the educational process in higher education institutions. The role of innovative pedagogical technologies, interactive methods, individual approaches, and practice-oriented education in improving educational quality is highlighted. The study analyzes the impact of modern pedagogical approaches on students' independent thinking, professional competence, and learning effectiveness. The results show that the use of innovative technologies and interactive methods contributes to improving the quality of education.

Keywords: higher education, innovative technologies, pedagogical methods, interactive learning, educational quality, competence.

Kirish

Bugungi kunda dunyo ta'lim tizimida yuz berayotgan o'zgarishlar oliy ta'lim muassasalari faoliyatini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etishni talab qilmoqda. Jamiyat taraqqiyoti, raqamli texnologiyalarning rivojlanishi hamda mehnat bozoridagi ehtiyojlarning o'zgarishi oliy ta'lim tizimiga yangi vazifalarni yuklamoqda. Endilikda talabalarga faqat nazariy bilim berish yetarli bo'lmay, ularda mustaqil fikrlash, muammolarni hal qilish, kreativ yondashuv va amaliy ko'nikmalarni shakllantirish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Ta'lim va tarbiya masalalari Sharq mutafakkirlari tomonidan ham chuqur o'rganilgan. Jumladan, Abu Nasr Forobiy inson kamolotida nazariy bilim va amaliy faoliyat uyg'unligini asosiy omillardan biri sifatida ko'rsatgan. Abu Ali ibn Sino esa o'quvchilarni jamoa asosida o'qitish va ularning qiziqishlarini hisobga olish samarali ta'limning muhim jihati ekanligini ta'kidlagan. Mazkur qarashlar zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan uyg'unlashib ketadi.

Sharq sivilizatsiyasining dastlabki bosqichlaridanoq yoshlarga ta'lim va tarbiya berish, ularni kasb-hunarga o'rgatish orqali bilimlarning biror sohasiga yo'naltirish qadimiy an'analardan hisoblanadi. Ayniqsa, hunarmand va kosiblar, me'mor va naqqoshlar, dehqon va chorvadorlar, o'z farzandlari yoki shogirdlariga ta'lim va tarbiya berishga juda katta ahamiyat berganlar. Bundan ko'rinadiki, ta'lim va tarbiya masalalari hozirgi kun uchun yangilik bo'lmay, balki azaliy muammo sifatida o'rganib kelinmoqda. Jumladan, Abu Nasr Farobiy, Abu Rayxon Beruniy, Abu Ali ibn Sino, Jomiy, Axmad Donish, Davoniy kabi o'z davrining yetuk namoyandalari tomonidan yozilgan asarlarda ushbu masalalar atroflicha talqin qilingan. Buyuk qomusiy olim Abu

Nasr Forobiy ta'lim so'z va ko'nikmalar majmui, tarbiya esa amaliy malakalardan iborat ish-harakat ekanligini ta'kidlaydi. Bu mulohazalardan ko'rinib turibdiki, ta'lim va tarbiya insoniyat uchun azaldan juda zarur hayotiy vosita bo'lib kelgan.

So'nggi yillarda O'zbekistonda oliy ta'lim tizimini rivojlantirish, xalqaro standartlarga moslashtirish hamda innovatsion texnologiyalarni joriy etishga qaratilgan keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shu sababli ta'lim jarayonini samarali tashkil etishning zamonaviy usullarini ilmiy jihatdan o'rganish dolzarb hisoblanadi.

Mazkur tadqiqotning maqsadi oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligini tahlil qilish va ularning ta'lim sifatiga ta'sirini aniqlashdan iborat.

Adabiyotlar tahlili va metodlar

Mazkur tadqiqotda oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini tashkil etishning zamonaviy yondashuvlarini o'rganish maqsadida bir qator ilmiy-pedagogik metodlardan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini pedagogika, psixologiya hamda zamonaviy ta'lim texnologiyalariga oid ilmiy manbalarni tahlil qilish tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida, avvalo, mahalliy va xorijiy olimlarning oliy ta'lim tizimini rivojlantirish, innovatsion pedagogik texnologiyalarni joriy etish va interaktiv metodlardan foydalanishga oid ilmiy ishlari o'rganildi. Shu asosda ta'lim jarayonining samaradorligini oshiruvchi omillar tizimlashtirildi va nazariy jihatdan tahlil qilindi.

Tadqiqotda quyidagi metodlardan foydalanildi:

Ilmiy-nazariy tahlil metodi — zamonaviy pedagogik yondashuvlar, innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarga oid ilmiy adabiyotlarni o'rganish hamda ularni

tahlil qilish uchun qo'llanildi.

Taqqoslash metodi — an'anaviy va zamonaviy ta'lim metodlarining afzallik hamda kamchiliklarini aniqlash maqsadida foydalanildi.

Kuzatish metodi — ta'lim jarayonida talabalarning faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va interaktiv metodlarga munosabatini aniqlash uchun qo'llanildi.

Umumlashtirish metodi — olingan ilmiy natijalarni tizimlashtirish va yakuniy xulosalarni shakllantirishda ishlatildi.

Shuningdek, tadqiqot davomida oliy ta'lim muassasalarida keng qo'llanilayotgan:

muammoli o'qitish (problem-based learning),

loyihaviy o'qitish (project-based learning),

kooperativ ta'lim,

interaktiv metodlar,

raqamli ta'lim platformalari,

masofaviy ta'lim texnologiyalari

kabi zamonaviy pedagogik yondashuvlarning samaradorligi tahlil qilindi.

Tahlil jarayonida talabalarning o'quv motivatsiyasi, mustaqil fikrlash darajasi, amaliy ko'nikmalarni shakllantirish hamda kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillarga alohida e'tibor qaratildi.

Bundan tashqari, zamonaviy ta'lim texnologiyalarining qo'llanilishi natijasida o'quv jarayonida yuzaga kelayotgan o'zgarishlar, pedagog va talaba o'rtasidagi hamkorlik muhiti hamda ta'lim sifatini oshirishdagi ahamiyati ilmiy jihatdan baholandi.

Tadqiqot davomida ilmiy kuzatish, pedagogik tahlil, taqqoslash va umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Oliy ta'lim tizimiga oid ilmiy manbalar, zamonaviy pedagogik texnologiyalar bo'yicha adabiyotlar hamda innovatsion ta'lim metodlariga oid maqolalar

tahlil qilindi.

Shuningdek, oliy ta'lim muassasalarida qo'llanilayotgan:

- muammoli ta'lim;

- loyihaviy o'qitish;

- kooperativ ta'lim;

- interaktiv metodlar;

- raqamli ta'lim platformalari

kabi yondashuvlarning amaliy samaradorligi o'rganildi.

Tadqiqot jarayonida talabalarning bilim olishdagi faolligi, mustaqil ishlash ko'nikmalari va amaliy kompetensiyalarini rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilindi.

Natijalar

Tahlillar natijasida zamonaviy pedagogik yondashuvlarning ta'lim samaradorligini oshirishda muhim o'rin tutishi aniqlandi.

Birinchiidan, innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar talabalarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi. Elektron platformalar, multimedia vositalari va virtual resurslardan foydalanish talabalarning mustaqil ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi.

Ikkinchiidan, interaktiv metodlar talabalarni o'quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi. Ayniqsa, muammoli o'qitish va loyihaviy metodlar talabalarda analitik fikrlash, muloqot va jamoada ishlash ko'nikmalarini rivojlantirishi kuzatildi.

Uchinchiidan, individual yondashuv asosida tashkil etilgan ta'lim jarayoni talabalarning qobiliyat va qiziqishlarini rivojlantirishga yordam beradi. Mentorlik va maslahat tizimlari talabalarning motivatsiyasini oshirishda samarali vosita ekanligi aniqlandi.

Shuningdek, pedagoglarning malakasini muntazam oshirib borish hamda psixologik qo'llab-quvvatlash tizimini yo'lga qo'yish

ta'lim sifatiga ijobiy ta'sir ko'rsatishi ma'lum bo'ldi.

Muhokama

Tadqiqot natijalari oliy ta'lim tizimida zamonaviy pedagogik yondashuvlardan foydalanish ta'lim sifatini oshirishda muhim omillardan biri ekanligini ko'rsatdi. Ayniqsa, innovatsion texnologiyalar va interaktiv metodlarning qo'llanilishi talabalarni o'quv jarayonining faol ishtirokchisiga aylantiradi hamda ularning mustaqil fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Bugungi kunda an'anaviy ta'lim tizimi bilan bir qatorda raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan ta'lim muhiti ham keng rivojlanmoqda. Elektron platformalar, virtual laboratoriyalar, multimedia vositalari va masofaviy ta'lim texnologiyalari o'quv jarayonining samaradorligini oshirishga xizmat qilmoqda. Bunday yondashuvlar talabalar uchun qulay va moslashuvchan ta'lim muhitini yaratadi hamda ularga bilimlarni mustaqil ravishda egallash imkonini beradi.

Tahlillar shuni ko'rsatdiki, interaktiv metodlardan foydalanish talabalarining darsdagi faolligini sezilarli darajada oshiradi. Xususan, muammoli o'qitish va loyihaviy metodlar talabalarda analitik fikrlash, ijodkorlik va amaliy muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, jamoaviy ishlashga asoslangan metodlar talabalar o'rtasida hamkorlik, muloqot va mas'uliyat hissini rivojlantiradi.

Shuningdek, individual yondashuvning qo'llanilishi har bir talabaning qobiliyati, ehtiyoji va qiziqishlarini hisobga olish imkonini beradi. Natijada talabalar o'z imkoniyatlarini to'liq namoyon etishlari va ta'lim jarayonida yuqori natijalarga erishishlari mumkin bo'ladi. Mentorlik va individual maslahat tizimlari esa talabalarining motivatsiyasini oshirishda muhim vosita

sifatida namoyon bo'lmoqda.

Tadqiqot davomida pedagoglarning kasbiy mahorati ham ta'lim samaradorligiga bevosita ta'sir qiluvchi asosiy omillardan biri ekanligi aniqlandi. Zamonaviy pedagog nafaqat o'z fanini mukammal bilishi, balki innovatsion texnologiyalarni qo'llash, interaktiv metodlardan foydalanish hamda talabalarda mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini shakllantira olishi zarur.

Bundan tashqari, Sharq mutafakkirlarining ta'limga oid qarashlari ham bugungi zamonaviy pedagogik konsepsiyalar bilan uyg'un ekanligi kuzatildi. Jumladan, Abu Nasr Forobiy tomonidan ilgari surilgan nazariy va amaliy bilim uyg'unligi haqidagi g'oyalar, Abu Ali ibn Sinoning jamoaviy ta'lim va individual yondashuvga oid qarashlari zamonaviy ta'lim tizimida ham dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Umuman olganda, zamonaviy pedagogik yondashuvlarni ta'lim tizimiga keng joriy etish oliy ta'lim sifatini oshirish, raqobatbardosh mutaxassislarni tayyorlash hamda talabalarining kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishga xizmat qiladi. Shu sababli oliy ta'lim muassasalarida innovatsion metod va texnologiyalarni yanada takomillashtirish muhim ilmiy-amaliy vazifa hisoblanadi.

Ta'lim tizimida innovatsion metodlarning keng qo'llanilishi talabalarni raqobatbardosh mutaxassis sifatida tayyorlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, pedagoglarning kasbiy mahoratini muntazam rivojlantirish ham zamonaviy ta'limning asosiy talablaridan biri hisoblanadi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim jarayonini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish ta'lim sifatini oshirishning muhim omili hisoblanadi. Innovatsion texnologiyalar, interaktiv metodlar va individual yondashuv

